

GELİR VERGİSİ TEVKİFATI ve MUHTASAR BEYANNAME

Güray AKBAL^(*)

1 - GİRİŞ

Vergilemede genel kural, verginin mükellef tarafından verilecek yıllık beyannameye göre tarh ve tahakkuk ettirilmesi olmakla beraber, bir kısım gelir unsurlarının vergilendirilmesinde bu gelirlerin beyan edilmesi beklenmeksizin, mükellefe bu gelirleri sağlayan vergi sorumlularınca, elde edilen gelirden kesinti yolu ile vergi alınarak ilgili vergi dairesine ödenmesi esası getirilmiştir. Vergi kesintisi, vergi tevkifatı veya stopaj kesintisi olarak isimlendirilen bu işlem genel olarak GVK'nın 94. maddesinde düzenlenmiştir.¹

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 11. maddesinde vergi kesenlerin sorumluluğuna ilişkin olarak "Yaptıkları veya yapacakları ödemelerden vergi kesmeye mecbur olanlar, verginin tam olarak kesilip ödenmesinden ve bununla ilgili diğer ödevleri yerine getirmekten sorumludurlar." açıklamaları yer almaktadır. Gelir vergisi tevkifatına dair 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesinde gerekli olan yasal düzenlemenin çerçevesi belirlenmiş olup, söz konusu maddede "Kamu idare ve müesseseleri, iktisadi kamu müesseseleri, sair kurumlar, ticaret şirketleri, iş ortakları, dernekler, vakıflar, dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri, kooperatifler, yatırım fonu yönetenler, gerçek gelirlerini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı, zirai kazançlarını bilanço veya zirai işletme hesabı esasına göre tespit eden çiftçiler aşağıdaki bentlerde sayılan ödemeleri (avans olarak ödenenler dahil) nakden veya hesaben yaptıkları sırada, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben tevkifat yapmaya mecburdurlar." şeklinde ifade edilerek kimlerin vergi kesintisi yapacağı kanunda açıklanmıştır.

GVK'nın 94. maddesinde ödemelerin nakten veya hesaben yapılabileceği, bütün bu ödemeler üzerinden gelir vergisi tevkifatı yapılacağı kanunda belirtilmiştir.

^(*) Vergi Müfettiş Yardımcısı

¹ Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Muhtasar Beyanname, Beyanname Düzenleme Kılavuzu Sf. 345, 2011, İstanbul

2- HESABEN ÖDEME ile İLGİLİ MEVZUAT

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 96.maddesinde, vergi tevkifatının 94. madde kapsamına giren nakden veya hesaben yapılan ödemelere uygulanacağı, ayrıca bu maddede geçen hesaben ödeme deyiminin, vergi tevkifatına tabi kazanç ve iratları ödemeyenleri istihkak sahiplerine karşı borçlu durumda gösteren her türlü kayıt ve işlemleri ifade edeceği belirtilmiştir. Aynı Kanun'un 98. maddesinde, "94.madde gereğince vergi tevkifatı yapmaya mecbur olanlar bir ay içinde yaptıkları ödemeler veya tahakkuk ettirdikleri karlar ve iratlar..." ifadesi yer almaktadır. Bu hükümlere göre, muhtasar beyanname verme mecburiyetinde; karlar ve iratlarda "tahakkuk" bunlar dışındakilerde "ödemeye" bağlanmıştır. Ödeme ise iki şekilde gerçekleşmektedir. Birincisi nakden ikincisi ise hesaben ödemedir.²

3- VERGİ KESİNTİSİNİN KAPSAMI

3.1- Ücretlerde Gelir Vergisi Stopajı

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesinin 1. Bendinde " Hizmet erbabına ödenen ücretler ile 61 inci maddede yazılı olup ücret sayılan ödemelerden (istisnalardan yararlananlar hariç), 103 ve 104 üncü maddelere göre" denilmek suretiyle ücretlerin gelir vergisi kesintisine tabi tutulacağı belirtilmiştir. Görüldüğü üzere, tüm ücret ödemelerinde yapılacak gelir vergisi kesintisi tek oranda sınırlandırılmamış, GVK'nın 103 üncü maddesindeki vergi oranları uygulanmak suretiyle vergi kesintisi miktarı bulunacaktır.

GVK'nın 104 üncü maddesi ilke olarak gelir vergisinin yıllık olarak hesaplanmasını öngörmektedir. Ancak ücret gelirinin nakden veya hesaben ödeme ile elde edilmiş sayılacağı dikkate alındığında, günlük veya aylık ücret ödemesinde bulunan işverenler verginin yıllık hesaplanması yöntemini uygulamayacaklar, hizmet erbabına takvim yılı başından itibaren yaptıkları safi ücret ödemeleri toplamı GVK'nın 103 üncü maddesinde belirlenen gelir dilimi içinde kaldığı sürece o oranı, aştığı tarihte ise aşan kısım için aşan kısımdan sonra gelen dilimin oranını uygulayarak vergi keseceklerdir. Diğer yandan işverenler, hizmet erbabına ödedikleri ücretin safi tutarının o yıl içindeki toplamını ücret bordrolarında göstermek zorundadırlar.³

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 22. maddesinde, "Verginin tahakkuku, tarh ve tebliğ edilen bir verginin ödenmesi gereken bir safhaya gelmesidir." şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre, çalışanların her birine ait ücret bordrolarının veya ücret bordroları yerine geçen herhangi bir belgenin düzenlenip imzalanması durumunda, ücret tahakkuk etmiş olacaktır. Bu nedenle, söz konusu belgelerin sorumlularca imzalanması halinde, gelir vergisi tevkifatının yapılması gerekecektir. Ancak, ücret bordrolarının veya bordo yerine geçen belgelerin düzenlenip ilgililerce imzalanmaması halinde ise, nakden veya hesaben bir ödemenin yapılması söz konusu olamayacağından, bu durumda gelir vergisi tevkifatı yapılmayacaktır.

Örnek: (X) şirketinde çalışan işçilerin ücretlerine ait bordro 30 Kasım 2012 tarihinde düzenlenerek aynı gün yönetim kurulunca imzalanmıştır. Ancak fiili ödeme 1 Aralık 2012 tarihinde yapılmıştır. Bu durumda, her bir işçi 30 Kasım 2012 tarihinde hukuki olarak alacaklandırıldığından, tahakkuku da bu tarihte yapılmış olacaktır. Dolayısıyla gelir vergisi tevkifatında 30 Kasım 2012 tarihi itibarıyla yapıl-

² Adil Öner, Gelir Vergisi Tevkifatında Hesaben Ödeme Kavramı, Yaklaşım Dergisi ,Aralık 1997 Sayısı

³ Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Ücretlerde Vergi Kesintisi, Beyanname Düzenleme Klavuzu, Sf.353, 2011, İstanbul

ması ve muhtasar beyannamenin de, tevkifatın yapıldığı ayı takip eden 23 Aralık 2012 tarihine kadar bağlı bulunulan yer vergi dairesine verilmesi gerekecektir.

3.2- Serbest Meslek Kazançlarında Gelir Vergisi Tevkifatı

Gelir Vergisi Kanunu'nun 94 üncü maddesinin 2 numaralı bendinde “ yaptıkları serbest meslek işleri dolayısıyla bu işleri icra edenlere yapılan ödemelerden(Noterlere serbest meslek faaliyetinden dolayı yapılan ödemeler hariç” denilmek suretiyle, serbest meslek işleri dolayısıyla noterlere yapılan ödemeler dışındaki tüm ödemelerin vergi kesintisine tabi olduğu hükme bağlanmıştır. (GVK mad. 94)

Gelir Vergisi Kanunu'nun 2 numaralı bendinde serbest meslek faaliyetlerinde vergi kesintisine tabi ödemeler ikiye ayrılmıştır.

a) GVK'nın 94. maddesinin 2 numaralı alt bendinin “a” alt bendinde aynı kanunun 18. Maddesinde yer alan telif kazançları istisnası kapsamına giren serbest meslek işleri dolayısı ile yapılan ödemelerden %15 oranında tevkifat yapılacağına hükmolunmuştur. Bir başka deyişle; Gelir Vergisi Kanunu'nun 18. maddesinde yer alan müellif, mütercim, heykeltıraş, ressam, bestekar, bilgisayar programcısı ve mucitlerin ve bunların kanuni mirasçılarının, hikaye, roman, makale, bilimsel araştırma ve incelemeleri, bilgisayar yazılımı, röportaj, karikatür, fotoğraf, film, video bant, radyo ve televizyon, senaryo ve oyunu gibi eserlerini gazete, dergi, bilgisayar ve internet ortamı, radyo ve televizyonda yayınlamak veya kitap, CD, disket, resim, heykel ve nota halindeki eserleri ile ihtira beratlarını satmak veya bunlar üzerindeki haklarını devir ve temlik etmek veya kiralamak suretiyle elde ettikleri hasılat veya eserlerin neşir, temsil, icra ve teşhir gibi suretlerle değerlendirilmesi karşılığında aldıkları bedel ve ücretler üzerinden ödemede bulunanlar % 17 oranında tevkifat yapacaklardır.

b) Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesinin 2 numaralı bendinin “b” alt bendinde ise aynı kanunun 18'inci maddesinde yer alan telif kazançları kapsamında yapılan ödemelerin dışında serbest meslek erbabına yapılan diğer ödemelerin tamamının %20 oranında tevkifata tabi tutulacağına hükmolunmuştur.⁴

3.3- Ticari Kazançlarda Vergi Kesintisi

3.3.1- Yıllara Sari İnşaat ve Onarım İşlerinde Gelir Vergisi Tevkifatı

Gelir Vergisi Kanununun 42. maddesi uyarınca, yıllara yaygın inşaat ve onarma işlerinde kar ve zarar işin bittiği yıla ait sayılıp, o yılın beyannamesinde gösterilerek vergilendirilir. Bu durumda doğal olarak ara süre içerisinde hak edişler alıp bunun vergisini daha ileri yıllarda veren müteahhit için kazanç fazlası ortaya çıkacaktır. Yasa koyucu yıllara yaygın yapım ve onarım işlerinde, vergilendirme açısından sağladığı avantajın karşılığı olarak yıllara yaygın yapım ve onarım işlerinde kaynakta vergi tevkifatı esasını getirmiştir.

Yıllara yaygın inşaat ve onarma işi yaptıran belediyeler dahil olmak üzere kamu idare ve müesseseleri, iktisadi kamu müesseseleri, tüzel kişiliğe sahip bütün kuruluşlar, ticaret ve serbest meslek erbabı, zirai kazançlarını bilanço ve zirai işletme hesabı esasına göre tespit eden çiftçiler hak ediş öderken, vergi kesintisi yapmak zorundadırlar.

Gelir Vergisi Kanununun 94. maddesi 3. bendi uyarınca yıllara yaygın yapım ve onarım niteliği taşıyan işlerden %3 oranında vergi kesintisi yapılır. Gelir Vergisi Kanununun 94. maddesinde sayılan

⁴Y.M.M. A. Murat YILDIZ, Serbest Meslek Kazançlarının Vergilendirilmesi, Aralık 2003

kişi ve kurumlar, GVK'nın 42. maddesi kapsamına giren işler dolayısıyla bu işleri yapanlara (kurumlar dahil) ödedikleri istihkak bedellerinden, avans olarak ödenenler dahil bu ödemeleri nakden veya hesaben yaptıkları sırada %3 vergi kesintisi yapmakla yükümlüdürler. Vergi kesintisi yapmakla yükümlü bulunan kişi ve kurumlar şunlardır.

- Kamu idare ve müesseseleri,
- İktisadi kamu müesseseleri,
- Sair kurumlar,
- Ticaret Şirketleri ve ortakları,
- Dernekler, vakıflar, dernek ve vakıfların iktisadi işletmeleri,
- Menkul kıymetler yatırım fonu yöneticileri,
- Gerçek gelirlerini beyan etmeye mecbur olan ticaret ve serbest meslek erbabı,
- Zira kazançlarını bilanço veya zirai işletme hesabı esasına göre tespit eden çiftçiler,

Gelir vergisi kesintisi uygulanacak matrah K.D.V. hariç matrahtır. Bu nedenle ihzarat, birim fiyat farkı, malzeme fiyat farkı matraha dahil olunur. Müteahhide avans verildiği takdirde, yıllara yaygın inşaat ve onarma işi nedeniyle avans verilirken gelir vergisi kesintisi yapılır. Avans verildikten sonra yapılan hak ediş ödemelerinde, avans verilirken kesintisi yapılmadığından, bu kesinti gelir vergisi kesintisine esas olacak matrahtan düşülür.⁵

3.3.2- Milli Piyango ve Benzeri Nitelikteki Bilet Bedellerinde Vergi Kesintisi

Başbayiler hariç olmak üzere, 14/03/2007 tarihli ve 5602 sayılı Şans oyunları Hasılatından Alınan Vergi, Fon ve Payların Düzenlenmesi Hakkında Kanunda tanımlanan şans oyunlarına ilişkin olarak; bilet, kupon ve benzerlerini satanlara, düzenlenen her türlü bahis ve şans oyunlarının oynatılmasına aracılık edenlere, diğer kişilerce çıkartılan bu nitelikteki biletleri satanlara yapılan komisyon, prim ve benzeri ödemelerden 2012/3322 sayılı BKK ile 01.07.2012 tarihinden geçerli olmak üzere 94'üncü maddenin 10/a bendi uyarınca %15 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılması gerekmektedir.

3.3.3- 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre Gerçek ve Tüzel Kişilerin Mallarını İş Akdi ile Bağlı Olmaksızın Satanlara Yapılan Ödemeler

GVK'nın 9' uncu maddesinde yapılan düzenlemeye göre, kapı kapı dolaşmak suretiyle mal satanlar esnaf muaflığı kapsamına alınmışlardır. Bunların muafiyetten yararlanabilmeleri için mallarını sattıkları gerçek ve tüzel kişilere iş akdi ile bağlı olmamaları şarttır.

2009/14592 sayılı BKK ile 03.02.2009 tarihinden geçerli olmak üzere GVK'nın 94'üncü maddesinin 10'uncu bendinin (b) alt bendi uyarınca bu kişilere yapılan komisyon prim ve benzeri ödemelerden %20 oranında gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır.

VUK'un 234'üncü maddesi hükmüne göre, gerçek ve tüzel kişilerin bu muafiyetten yararlananlara ödedikleri komisyon, prim ve benzeri ödemeler karşılığında gider pusulası düzenlemeleri ve bu kişilere imzalattırmaları gerekmektedir.

⁵ İNAN Atilla, Sayıştay Denetçisi, Yıllara Yaygın Yapım ve Onarım İşlerinde Vergilendirme, Sayıştay Dergisi, 60. Sayı

3.3.4- PTT Acentelerine Yapılan Ödemelerde Vergi Kesintisi

GVK'nın 94'üncü maddesinin 12'nci bendi uyarınca; PTT acenteliği yapanlara, bu faaliyetleri nedeniyle ödenen komisyon bedelleri üzerinden, 2009/14592 sayılı BKK uyarınca %20 oranında vergi tevkifatı yapılır.

3.3.5- Esnaf Muafliğından Yararlananlara Yapılan Ödemelerde Gelir Vergisi Kesintisi

GVK'nın 94 üncü maddesinin 13 numaralı bendi uyarınca esnaf muafliğından yararlananlara yapılan ödemelerden vergi tevkifatı yapılması gerekmektedir. Buna göre, GVK'nın 94 üncü maddesinin birinci fıkrası uyarınca vergi tevkifatı yapmak zorunda olan kişi, kurum ve kuruluşlar, esnaf muafliğından yararlananlara mal ve hizmet alımları karşılığı yaptıkları ödemelerden vergi tevkifatı yapacaklardır.

Buna göre esnaf muafliğından yararlananlara mal ve hizmet alımları karşılığında yapılan ödemelerden;

i) Havlu, çarşaf, çorap, halı, kilim, dokuma mamulleri, örgü, dantel, her nevi nakış işleri ve her nevi turistik eşya, hasır, sepet, süpürge, paspas, fırça, yapma çiçek ve benzeri emtia bedelleri veya bu emtianın imalinde ödenen hizmet bedelleri üzerinden % 2,

ii) Hurda mal alımları için % 2,

iii) Diğer mal alımları için % 5,

iv) Diğer hizmet alımları için % 10

oranında gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır.

3.3.6- Telif ve Patent Haklarının Satışında Gelir Vergisi Tefkifatı

GVK'nın 94'üncü maddesinde gelir vergisi tevkifatı yapılacak gelir unsurları sayılmış olup, telif ve patent haklarının satışı da bu kapsamda yer almaktadır. GVK'nın 94 üncü maddesinin 4'üncü bendinde dar mükellefiyete tabi olanlara telif ve patent haklarının satışı dolayısıyla yapılacak ödemelerden 2009/14592 sayılı B.K.K. uyarınca 03.02.2009 tarihinden itibaren %20 oranında kesinti yapılmaktadır.

3.4- Zirai Kazançlarda Gelir Vergisi Tevkifatı

GVK'nın 54. maddesinde yazılı ölçüleri aşmayan çiftçilerin kazançları 94. Maddeye göre vergilendirilecek olup ayrıca bu kazançları için beyanname vermeyeceklerdir. Zirai kazançlarda tevkifat mükellefiyetinin nakden veya hesaben ödemenin yapıldığı anda doğduğunun kabulü gerekir. Zirai ürünün vadeli alınması halinde peşin ödeme yapılmazsa satıcı tahakkuk esasında alacaklandırılır.

GVK'nın 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının 11 inci bendinde çiftçilerden satın alınan zirai ürün ve hizmetler için yapılan ödemelerden gelir vergisi stopajı yapılması ya da gerçek usulde vergilendirilmesi öngörülmüştür. Zirai ürün ve hizmet bedeli üzerinden tevkifat, çiftçinin gelir vergisine mahsuben yapılır. Çiftçi gerçek usulde gelir vergisi mükellefi ise tevkifat yoluyla ödediği vergiyi yıllık beyanname ile hesaplanan vergiden mahsup eder. Mahsup fazlası stopaj iade olarak alınabilir. Gerçek usulde gelir vergisine tabi olmayan çiftçilerde tevkifat nihai vergilendirme yerine geçer. Vergi tevkifatı için zirai ürünün veya hizmetin 94 üncü madde uyarınca tevkifat yapmak zorunda olanlar tarafından satın alınması gerekir. Stopaj oranları ürün ve hizmet türüne göre aşağıdaki gibidir.

a) Hayvanlar ve bunların mahsulleri ile kara ve su avcılığı mahsulleri için,

- Ticaret borsalarında tescil ettirilerek satın alınanlar için % 1,
- Ticaret borsalarında tescil ettirilerek satın alınanlar dışında kalanlar için % 2

b) Diğer zirai mahsuller için,

- Ticaret borsalarında tescil ettirilerek satın alınan zirai mahsuller için % 2
- Ticaret borsalarında tescil ettirilerek satın alınan zirai mahsuller dışında kalanlar için % 4,

c) Zirai faaliyet kapsamında ifa edilen hizmetler için,

- Orman idaresine veya orman idaresine karşı taahhütte bulunan kurumlara yapılan ormanların ağaçlandırılması, bakımı, kesimi, ürünlerin toplanması, taşınması ve benzeri hizmetler için % 2,
- Diğer hizmetler için % 4,

d) Çiftçilere yapılan doğrudan gelir desteği ve alternatif ürün ödemeleri için,

Çiftçilere yapılan doğrudan gelir desteği ödemelerinde ve alternatif ürün ödemelerinde GVK' ya göre % 0 oranında gelir vergisi stopajı yapılmaktadır.⁶

3.5- Gayrimenkul Sermaye İratlarında Gelir Vergisi Tevkifatı

GVK'nın 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının 5 numaralı bendinde Gayrimenkul sermaye iratlarından yapılacak stopaj üç farklı başlık altında toplanmıştır. Bu oranlar;

- 70'inci maddede yazılı mal ve hakların kiralanması karşılığında yapılan ödemelerden % 20,
- Vakıflar(mazbut vakıflar hariç) ve derneklere ait Gayrimenkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden % 20,
- Kooperatiflere ait Gayrimenkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinden % 20 oranında stopaj yapılması gerekmektedir.

Ayrıca;

- 1- Kurumlara ve kamu idare ve müesseselerine ödenen kira bedelleri üzerinden,
- 2- Kollektif ve adi komandit şirket gibi şahıs şirketlerine ait Gayrimenkul kira bedelleri üzerinden
- 3- Gerçek kişiler ve adi ortaklıkların ticari işletmelerine dahil Gayrimenkul kiralrı üzerinden tevkifat yapılmayacaktır.

Tevkifat, 94 üncü madde uyarınca tevkifat mükellefiyeti bulunanlar tarafından kiralanacak Gayrimenkul kira bedellerine münhasır bulunmaktadır. Bu nedenle tüccar, Serbest meslek erbabı ve çiftçilerin stopaj mükellefiyeti de bu işlerle ilgili ödemeleriyle sınırlıdır. Bir tüccar işyeri olarak kiraladığı Gayrimenkul için ödediği kiralardan tevkifat yapmak zorundadır. Ancak aynı tüccarın oturmak için kiraladığı Gayrimenkul kira ödemelerinden tevkifat yapma zorunluluğu yoktur.

Ayrıca Gayrimenkuller için yapılan kira ödemeleri yanında Gelir Vergisi Kanunu'nun 70'inci maddesinde sayılan bütün mal ve hakların kiralanması karşılığında yapılan ödemeler tevkifat mükellefiyetinin kapsamında bulunmaktadır.

Gayrimenkul sermaye iratlarında tevkifat nakden ve hesaben ödeme anında yapılır. Vakıflara, derneklere ve kooperatiflere ait Gayrimenkullerin kiralanması karşılığında bunlara yapılan kira ödemelerinin tevkifata tabi olduğu özel düzenlemeye hüküm altına alınmıştır.⁷

⁶ Vergi Müfettişleri Derneği, Zirai kazançlarda stopaj, 2011 Gelir ve Kurumlar Vergisi Hazırlama Rehberi, 305. Sf.

⁷ Vergi Müfettişleri Derneği, Gayrimenkul sermaye iratlarında stopaj, 2011 Gelir ve Kurumlar Vergisi Hazırlama Rehberi, 308. Sf

3.6- Menkul Sermaye İratlarında Gelir Vergisi Tevkifatı

Menkul sermaye iratları, GVK'nın 75. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddede *"Sahibi- nin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden mü- teşekkül sermaye dolayısıyla elde ettiği kar payı, faiz, kira ve benzeri iratlar menkul sermaye iradidir."* Denilmek suretiyle menkul kıymet gelirinin ne olduğu açıklanmıştır. Bu maddede menkul sermaye ve iradının önce genel bir tanımı yapılmış akabinde bu genel tanımın dışında bentler halinde sayılan iratların menkul sermaye iradı addolunacağı belirtilmiştir. İşte bu maddede yer alan menkul sermaye iratlarından, bu iratların elde edilmesi sırasında gelir vergisi kesintisi yapılacaktır.

3.6.1- Faiz Ödemelerinde Vergi Kesintisi

01.01.2006 tarihinden sonra bazı menkul sermaye iratlarından yapılacak tevkifatlar GVK'nın ge- çici 67 inci maddesinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla, GVK'nın geçici 67 inci maddesi kapsamında tevkifata tabi tutulan menkul sermaye iratları GVK'nın 94 üncü maddesi kapsamında tevkifata tabi tutulmayacaktır. Ancak GVK'nın geçici 67 nci madde kapsamında tevkifata tabi tutulmayan dönemsel getirisi olan menkul kıymetlerden elde edilen kazançlar GVK'nın 94 üncü maddesi uyarınca tevkifata tabi tutulacaktır.

3.6.2- Menkul Kıymetler Dolayısıyla Yapılan Faiz Ödemelerinde Vergi Kesintisi

GVK'nın 94'üncü maddesinin 7 inci bendinde GVK'nın 75 inci maddesinin 5 numaralı bendinde menkul sermaye iradı olarak sayılan her nevi tahvil ve hazine bonusu faizleri, Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresi'nce çıkarılan menkul kıymetlerden sağlanan gelirler ve diğer menkul kıymetler dolayısıyla elde edilen faiz gelirleri üzerinden yapılacak vergi kesintisi oranları düzenlenmiştir. Söz konusu oranlar aşağıdaki gibidir.

- a) Devlet tahvili ve Hazine bonusu faizleri ile Toplu Konut İdaresi ve Özelleştirme İdaresince çıka- rılan menkul kıymetlere sağlanan gelirlerden % 0,
 - b) Diğerlerinden;
 - ba) Tam mükellef kurumlar tarafından yurt dışında ihraç edilen tahvillerin;
 - i) Vadesi 1 yılı kadar olanlardan elde edilen faizlerden %10,
 - ii) Vadesi 1 yıl ile 3 yıl arası olanlardan elde edilen faizlerden %7,
 - iii) Vadesi 3 yıl ile 5 yıl arası olanlardan elde edilen faizlerden %3,
 - iv) Vadesi 5 yıl ve daha uzun olanlardan elde edilen faizlerden %0,
 - bb) (ba)'da belirtilenler dışında kalanlar için % 10,
- oranında gelir vergisi tevkifatı yapılmaktadır.

3.6.3- Mevduat Faizlerinde Vergi Kesintisi

01.01.2006 tarihinden itibaren elde edilen mevduat faiz gelirlerine ilişkin GVK'nın geçici 67/4 ün- cü maddesinin birinci fıkrasının 8'inci bendi uyarınca mevduat faizlerinden vergi kesintisi yapılacağı- na dair bir düzenleme bulunuyor olsa da Gelir Vergisi Kanununun geçici 67'inci maddesi kapsamında vergi kesintisi yapılacağından, 94'üncü madde uyarınca ayrıca bir vergi kesintisi yapılmayacaktır.

3.6.4- Mevduat Faizi Niteliğindeki Kar Paylarında Vergi Kesintisi

GVK'nın 75 inci maddesinin 12'nci bendinde sayılan kar payları bir alacak hakkına dayanmakta olduğundan vergi uygulaması bakımından faiz olarak kabul edilmekte ve faizlerin tabi olduğu hükümlere göre vergilendirilmektedir.

01.01.2006 tarihinden itibaren elde edilen faiz niteliğindeki kar payı ödemeleri GVK'nın geçici 67/4'üncü maddesine göre % 15 oranında tevkifat yapılacaktır. Ayrıca GVK'nın 94'üncü maddesinin birinci fıkrasının 9'uncu bendi uyarınca söz konusu kar payı ödemeleri için vergi kesintisi yapılacağına dair bir düzenleme bulunuyor olsa da Gelir Vergisi Kanununun geçici 67'nci maddesi kapsamında vergi kesintisi yapılacağından, 94'üncü madde uyarınca ayrıca bir vergi kesintisi yapılmayacaktır.

Örnek:

6 ay vadeli kar ve zarara katılma hesabı karşılığı katılım bankasının 20.000,00 TL kar payı vermesi halinde kesilip vergi dairesine yatırılacak vergi, verilen 20.000,00 TL kar payının % 15'i olan 3.000,00 TL vergi değildir. Çünkü verilen 20.000,00 TL kar payı net ödeme karşılığıdır. Bu net ödemenin brütü hesaplanacaktır. Şöyle ki, brüt ödeme içindeki vergi tevkifatı %15 olduğuna göre, net ödeme brüt ödemenin % 85'i oranındadır. Burada doğru orantı kurmak suretiyle, brüt ödeme $((20.000 \times 100)/85=)$ 23.529,41-TL olarak hesaplanacaktır. Hesaplanan bu tutar üzerinden GVK'nın geçici 67/4'üncü maddesi kapsamında $(23.529,41-TL \times \% 15=)$ 3.529,41-TL Gelir Vergisi kesintisi yapılacaktır.

3.6.5- Kar Paylarında Vergi Kesintisi

Kurumlar Vergisi mükelleflerinin kurum karını dağıtmaları durumunda, GVK'nın 94'üncü maddesinin 6/b bendi uyarınca gelir vergisi tevkifatı yapma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu ödemelerin vergiden muaf kurumlara yapılması durumunda ise KVK'nın 15/2'inci bendi uyarınca tevkifat yapılacaktır.

GVK'nın 94/6/b maddesine göre;

i) Tam mükellef kurumlar tarafından; tam mükellef gerçek kişilere, gelir ve kurumlar vergisi mükellefi olmayanlara ve bu vergilerden muaf olanlara dağıtılan, 75'inci maddenin ikinci fıkrasının (1), (2) ve (3) numaralı bentlerinde yazılı kar paylarından(karın sermayeye eklenmesi kar dağıtımı sayılmaz) (%15),

ii) Tam mükellef kurumlar tarafından; dar mükellef gerçek kişilere, dar mükellef kurumlara (Türkiye'de bir işyeri veya daimi temsilci aracılığıyla kar payı elde edenler hariç) ve gelir ve kurumlar vergisinden muaf olan dar mükelleflere dağıtılan, 75'inci maddenin ikinci fıkrasının (1), (2) ve (3) numaralı bentlerinde yazılı kar paylarından (%15)

iii) GVK'nın 75'inci maddesinin ikinci fıkrasının (4) numaralı bendinde yazılı menkul sermaye iradının ana merkeze aktarılan tutarı üzerinden 01.01.2006 tarihinden sonra geçerli 21.06.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununa 30/6 numaralı bendi uyarınca % 15 oranında tevkifat yapılması gerekmektedir.

Stopaj, kar payını elde edenin tam mükellef kurum olması durumunda yapılmayacak, diğer tüm durumlarda yani kar payını elde edenin tam mükellef gerçek kişi, dar mükellef gerçek kişi veya kurum ya da gelir veya kurumlar vergisine tabi olmayan kişi veya kurumlar olması durumunda ise yapılacaktır. Diğer taraftan yıllık veya özel beyanname veren dar mükellef kurumlarda stopajın, karın ana merkeze aktarılması aşamasında ana merkeze aktarılan tutar üzerinden yapılacağı hükme bağlanmıştır.

3.6.6- Repo Gelirlerinde Vergi Kesintisi

01.01.2006 tarihinden itibaren elde edilen repo gelirlerinde GVK'nın geçici 67/4'üncü maddesi kapsamında % 15 oranında tevkifat yapılacaktır. İlgili maddenin 5 numaralı bendi uyarınca ödemeyi yapanın vergi muafiyetinin bulunup bulunmaması veya vergiden muaf olup olmaması durumu değiştirmeyecek her hal ve karda bu ödemeler üzerinden GVK'nın geçici 67'nci maddesi kapsamında tevkifat yapılacaktır.⁸

4- VERGİ KESİNTİSİNİN BEYANI ve ÖDENMESİ

GVK'nın 98. maddesinde muhtasar beyannamenin verilme zamanı düzenlenmiştir. GVK'nın 98. maddesine göre; 94. madde gereğince vergi tevkifatı yapmaya mecbur olanlar bir ay içinde yaptıkları ödemeler veya tahakkuk ettirdikleri karlar ve iratlar ile bunlardan tevkif ettikleri vergileri ertesi ayın 23. günü akşamına kadar, ödeme veya tahakkukun yapıldığı yerin bağlı olduğu vergi dairesine bildirmeye mecburdurlar. Yılsonlarında tahakkuk ettirilen mevduat faizlerinden kesilecek vergilerin bildirilmesi için bu süre bir ay uzatılır. Aynı belediye hudutları içinde muhtelif yerlere yapılan ödeme ve tahakkuklar ile bunlara ait vergilerin bir merkezden bildirilmesi caizdir.

Zirai ürün bedelleri üzerinden tevkifat yapanlar hariç olmak üzere, çalıştırdıkları hizmet erbabı sayısı 10 ve daha az olanlar, 94. maddeye göre yapacakları tevkifatla ilgili muhtasar beyannamelerini, bağlı bulundukları vergi dairesine önceden bildirmek şartıyla her ay yerine Ocak, Nisan, Temmuz ve Ekim aylarının 23. Günü akşamına kadar verebilirler. Öte yandan, tevkif edilen verginin ödenmesi ise, GVK'nın 119. maddesine göre beyanname verilecek ayın 26. günü akşamına kadar yapılacaktır.⁹

5- STOPAJ YOLUYLA KESİLEN VERGİLERİN MAHSUP ve İADESİ

Gelir Vergisi Kanununun 121 ve Kurumlar Vergisi Kanununun 44 üncü maddelerinde; beyanname gösterilen gelire dahil kazanç ve iratlardan Gelir/Kurumlar Vergisi Kanunlarına göre kesilmiş bulunan vergilerin, beyanname üzerinden hesaplanan gelir/kurumlar vergisine mahsup edileceği, mahsubu yapılan miktarın gelir/kurumlar vergisinden fazla olması halinde aradaki farkın vergi dairesince mükellefe bildirileceği ve mükellefin tebliğ tarihinden itibaren bir yıl içinde müracaatı üzerine kendisine red ve iade olunacağı belirtilmiştir.

Söz konusu maddelerde, 5035 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeler uyarınca, iadesi gereken vergiler ile ilgili olarak; iadeyi mahsuben veya nakden yaptırma, inceleme raporuna, yeminli mali müşavir raporuna veya teminata bağlama ve iade için aranılacak belgeleri belirleme konusunda Maliye Bakanlığına yetki verilmiştir. Bu yetki; kazanç türlerine, iade şekillerine, geliri elde edenin veya ödemeyi yapanın hukuki statüsüne göre ayrı ayrı kullanılabileceği gibi belli hadler çerçevesinde de kullanılabilecektir.

Mahsuben iade işlemi, aranan tüm belgelerin tamamlanması koşuluyla, yıllık gelir veya kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği tarih itibarıyla yapılacaktır. İkmalen veya re'sen yapılan tarhiyatlarda ise mahsup işlemi, mahsup talebine ilişkin dilekçe ve eklerinin eksiksiz olarak vergi dairesi kayıtlarına girdiği tarih itibarıyla yapılacaktır. Aranan belgelerin tamamlanması aşamasında yapılan tahsilatlar yönünden düzeltme yapılmayacaktır.

⁸ Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Muhtasar Beyanname, Beyanname Düzenleme Klavuzu Sf. 361, 2011, İstanbul

⁹ Şibli Güneş, Temel Vergi Rehberi ve Revizyon, Süray Yayınları, Mayıs/2011, İstanbul

Yıllık beyanname ile beyan edilen gelir ve kurum kazancı üzerinden hesaplanan vergiden yıl içinde stopaj yoluyla kesilen vergilerin mahsubunun yapılabilmesi için, tevkifat yoluyla kesilen verginin beyannameye dahil edilen gelir veya kazançla ilişkin olması gerekmektedir.

Tevkif yoluyla kesilen vergilerin, yıllık gelir veya kurumlar vergisinden mahsubunda mükelleflerin kendilerinden yapılan vergi tevkifatı ile ilgili olarak kesintiyi yapan vergi sorumlularının adı-soyadı veya ünvanı, bağlı olduğu vergi dairesini ve vergi kimlik numaralarını, kesintiye esas alınan brüt tutarları, kesilen vergileri ve kesinti yapılan dönemleri gösteren tabloyu beyannamelerine eklemeleri gerekmektedir.

Tevkif yolu ile kesilen vergilerin yıllık beyannamedeki mahsuplar sonunda kalan kısmının mükellefin diğer vergi borçlarına mahsup edilmesi talebi tutarına bakılmaksızın, inceleme raporu ve teminat aranılmadan yerine getirilecektir. Yıllık gelir veya kurumlar vergisi beyannamesinin kanuni süresinde verilmemesi ya da sair nedenlerle ikmalen veya re'sen yapılan tarhiyatlar üzerine tahakkuk eden vergiler ile ilgili olarak daha önce tevkif yolu ile kesilen vergiler öncelikle tarhiyat aşamasında vergi dairesince dikkate alınarak mahsup edilir. Mahsup sonrası kalan vergi tutarının, diğer vergi borçlarından mahsup edilebilmesi için, mahsup talebinin dilekçe ile yapılması ve yıl içinde yapılan tevkifatlarla ilişkin tablonun da dilekçe ekinde yer alması gerekmektedir.

6- SONUÇ

Vergilemede genel kural, verginin mükellef tarafından verilecek yıllık beyannameye göre tarh ve tahakkuk ettirilmesi olmakla beraber, bir kısım gelir unsurlarının vergilendirilmesi bu gelirlerin beyan edilmesi beklenmeksizin, bu gelirleri mükellefe sağlayan vergi sorumlularınca kesintiye tabi tutulmak ve kesilen vergilerin kesintiyi yapanlar tarafından ilgili vergi dairesine ödenmesi şeklinde yapılmaktadır. Vergi kesintisi, tevkifatı veya stopajı olarak isimlendirilen bu işlem genel olarak GVK'nın 94'üncü maddesinde düzenlenmiştir.

GVK'nın 94 üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan kişi ve kuruluşlar yine aynı maddede sayılan ödemeleri(avans olarak ödenenler dahil) nakden veya hesaben yaptıkları sırada, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben vergi kesintisi yapmak zorundadırlar.

Vergi kesintisi esas olarak önceden tahsil işlemi olup, istihkak sahiplerinin gelir vergilerine mahsuben yapılmaktadır. Mahsubu yapılan miktar, şayet GVK'nın 94'üncü maddesine göre yapılmış vergi kesintisi niteliğinde ve beyanname üzerinden hesaplanan gelir vergisinden fazla ise, aradaki fark vergi dairesince mükellefe bildirilir ve mükellefin, tebliğ tarihinden itibaren bir yıl içinde müracaatı üzerine kendisine red ve iade olunur. Kesinti yoluyla ödenen vergilerde istihkak sahipleri ayrıca yıllık beyanname mecbur değilse, tevkifatın ilgili bulunduğu dönemler vergilendirme dönemi sayılır ve kesilen ve ya kesilmesi gereken vergiler yıllık verginin yerine geçer. Bu durumda vergi kesintisi nihai bir vergileme özelliği taşır.

Bazı kazanç ve iratlardan sadece gelir vergisi mükelleflerine ödenmeleri durumunda kesinti yapılmakta, bazılarının da ise elde edilen gelir vergisi mükellefi olup olmadığına bakılmaksızın gelir vergisi kesintisi yapılmaktadır.

GVK'nın 94 üncü maddesine göre genel vergi kesintisi oranı %25 olmakla beraber Bakanlar Kurulu'na kesinti oranlarını belirleme ve değiştirme hususunda geniş yetkiler verilmiş ve bu yetkiye istinaden ödeme türlerine istinaden ödeme türlerine göre farklı oranlar belirlenmiştir.¹⁰

¹⁰ Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Muhtasar Beyanname, Beyanname Düzenleme Klavuzu Sf. 344, 2011, İstanbul

KAYNAKÇA

- İNAN Atilla, Sayıştay Denetçisi, Yıllara Yaygın Yapım ve Onarım İşlerinde Vergilendirme, Sayıştay Dergisi, 60. Sayı
- Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Muhtasar Beyanname, Beyanname Düzenleme Klavuzu Sf. 344, 2011, İstanbul
- Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Muhtasar Beyanname, Beyanname Düzenleme Klavuzu Sf. 345, 2011, İstanbul
- Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Muhtasar Beyanname, Beyanname Düzenleme Klavuzu Sf. 361, 2011, İstanbul
- Maliye Hesap Uzmanları Derneği, Ücretlerde Vergi Kesintisi, Beyanname Düzenleme Klavuzu, Sf. 353, 2011, İstanbul
- Öner Adil, Gelir Vergisi Tevkifatında Hesaben Ödeme Kavramı, Yaklaşım Dergisi Aralık 1997 Sayısı
- Şibli Güneş, Temel Vergi Rehberi ve Revizyon, Süray Yayınları, Mayıs/2011, İstanbul
- Vergi Müfettişleri Derneği, Zirai kazançlarda stopaj, 2011 Gelir ve Kurumlar Vergisi Hazırlama Rehberi, 305. Sf.
- Vergi Müfettişleri Derneği, Gayrimenkul sermaye iratlarında stopaj, 2011 Gelir ve Kurumlar Vergisi Hazırlama Rehberi, 308. Sf
- Y.M.M. YILDIZ A. Murat, Serbest Meslek Kazançlarının Vergilendirilmesi, Aralık 2003